

แนวทางการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน  
ชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น  
AN APPROACH OF TRAINING ACTIVITY APPLICATION TO PROMOTE  
VIRTUE AND ETHICS FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS OF  
KANLAYANAWAT SCHOOL KHON KAEN PROVINCE\*

พระไพศาล จันทธมโม (วงศ์ภูงา), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูสุธีศัมภีรญาณ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น  
Phra Paisan Candadhammo (wongpunga), PhraSophonphattanabundit,  
PhrakhruSudhikhambhirayan  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand  
E-mail: khankaenpakdee@gmail.com

\*\*\*\*\*

## บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2) ศึกษาการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น 3) เสนอแนวทางการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

## ผลการวิจัยพบว่า

หลักพุทธธรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4, ภาวนา 4, สังคหวัตถุ 4, เบญจศีล เบญจธรรม สามารถนำมาปรับใช้ได้เหมาะสม ทำให้นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน การรู้จักพอดี มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความประหยัด มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักการไหว้พระ ครูอาจารย์ เคารพบิดา มารดา มีสมาธิมากขึ้น มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง พุดจาไพเราะ พุดคำสัตย์จริง รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ข้อบรม และสามารถนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ความเป็นคนมีศีลสมาเสมอ และปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกัน กิจกรรม

ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทำให้นักเรียนพัฒนาในด้านจิตใจให้มีความมั่นคง มีความเข้มแข็ง มีสุขภาพจิตที่ดี

การใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ คือ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร, กิจกรรมสวดมนต์ ทำสมาธิ แผ่เมตตา, กิจกรรมทำบุญตักบาตร, กิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา จากการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นคุณงามความดีที่แสดงออกทางด้านกาย วาจา ใจ ได้นำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิต ในการเรียน ในการทำงานได้อย่างดี รู้จักการให้ และการเสียสละเวลา การเสียสละสิ่งของ รู้จักการให้ทาน มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระสงฆ์ พ่อ แม่ และครูอาจารย์ มีความรับผิดชอบมากขึ้น พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่น ๆ ทำให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในสังคมในปัจจุบัน การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ ทำให้นักเรียนนักได้ประพฤติตนตามหลักพุทธธรรม จึงกล่าวได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนพลเมืองของประเทศให้มีคุณภาพ สถานศึกษาทุกแห่งจึงมีหน้าที่จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนของชาติ ให้มีความประพฤติดี ประพฤติตนอย่างเหมาะสมเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

**คำสำคัญ :** แนวทางการใช้กิจกรรม, ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม,

## **Abstract**

The aims of this research were: 1) to study the Buddhist principles to promote morality and ethics; 2) to study of the use of activities to promote morality and ethics of high school students in Kanlayanawat School, Khon Kaen Province; 3) to propose the guidelines for using of activities to promote morality and ethics for secondary school students in Kanlayanawat School, Khon Kaen Province.

From the descriptive analysis, it was found that the Buddhist principles including Four Iddhipāda (Path of Accomplishment), Four Bhāvanā

(Cultivation), Four Saṅgahavattu (Bases of Social Solidarity), Pañca-Sīla (Five Precepts) and Pañca-Dhammas (Five Ennobling Virtues) are applied to train the students to be generous, to have good speech, to consistently behave, to be disciplined, economical and honest, to respect monks, teachers, parents, to be more concentrated, to have gratitude, to understand the dhammas and apply them in their daily lives and to observe precepts constantly without persecution of the others. The activities to promote morality and ethics cause the students to develop their mental stability and strengthen their mental health.

Using of activities such as Buddhavuttha Camp, chanting, meditation, merit making ceremonies, candlelight activity on religious days to promote morality and ethics for secondary school students Kanlayawat School, Khon Kaen Province causes the students to apply the Buddhist principles expressed physically, verbally and mentally and well adapt them in the way of life, in school and at work. They learn to devote their time, to give their belongings and be humble to monks, parents and teachers. They become more responsible and better behave. Applying Buddhist principles in education and other areas is consistent with current life in society. Regular insertion of morality and ethics in teaching and learning activities causes the students to behave according to the dhammas. Therefore, it can be said that morality and ethics are important for youth development and citizens of the country to have quality. Every school therefore has a duty to instill morality and ethics for the nation's youth to have a good behavior and to behave appropriately as a good citizen of the nation.

**Keywords:** Activity guidelines, Promote morality and ethics

## บทนำ

พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนรากเหง้าของสังคมไทย มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต ค่านิยม และความเชื่อของคนไทยต่อเนื่องมาอย่างยาวนานในอดีตวัดมีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งต่อชุมชนทุกหมู่บ้าน เพราะสถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ศูนย์การศึกษาท้องถิ่น ตลอดจนแหล่งสืบทอดและเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ สมัยโบราณวัดยังถือว่าเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดวิชาการความรู้แก่เยาวชนของชาวบ้าน การศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นการกำลังที่สำคัญของชาติ เพราะการศึกษาจะสร้างและพัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ มีความสามารถ มีคุณธรรม มีจริยธรรม และทำงานได้อย่างดี มีประสิทธิภาพในทุกวงการ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อันเป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากสภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่นิยมความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยีอันทันสมัย อันเป็นผลให้ค่านิยมของคนมุ่งไปที่วัตถุมากกว่าจิตใจ การดำเนินชีวิตจึงเป็นไปด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เพราะต่างคนต่างมุ่งคิดที่จะเอาตัวรอด โดยจะดำเนินชีวิตไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็น (เกษมา วรวรรณ, 2542: 2) และเหตุที่เป็นเช่นนี้นั้นก็เพราะมีผลมาจากการขาดการพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหาทางคุณธรรมขึ้นมา มากจนน่าใจหาย เป็นต้นว่า การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ คิดแต่กอบโกยผลตอบแทนให้ได้มากมายเกินสมควร มีความฟุ้งเฟ้อ พุ่มพวย และความเสื่อมทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งจากลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นับได้ว่าเป็นมหันตภัยอันใหญ่หลวงต่อความเจริญรุ่งเรือง ความสงบเรียบร้อย และศีล ธรรมอันดีงามของคนไทย (บรรจง ชูสกุลชาติ, 2531: 6)

การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบันลดลง ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากที่ไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมเท่าที่ควร ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม และไม่ประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรม ทำให้สังคมมีปัญหา มีความเจริญทางด้านวัตถุ แต่มีความเสื่อมโทรมทางจิตใจ ในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมยกย่องคนที่มีคุณธรรม คนที่ประพฤติดีในศีลธรรมจะถูกประณาม ไม่มีใครอยากคบหา แต่ในปัจจุบันสังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง และคนที่มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรมก็ตาม ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน โลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น คนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณา ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำ ลุ่มหลงในวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศ ไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย ทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความเอื้ออาทร ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส.พ.ฐ) สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เช่น การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน, กิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม, กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เข้าพรรษา เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าว เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน แต่ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนก็ยังไม่สมเหตุสมผลเท่าที่ควร จึงควรศึกษาแนวทางพัฒนาต่อไปตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาคุณภาพจิตของมนุษย์ให้เห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ตามที่สังคมไทยได้ยึดถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน มี 3 ประการ คือ 1) การไม่ทำความชั่ว 2) การกระทำความดี และ 3) การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 25/24/39) วัตถุประสงค์หลักอันแท้จริงของพระพุทธศาสนา คือมุ่งสอนวิธีปฏิบัติ ขจัดกิเลส ทำให้จิตบริสุทธิ์ยิ่งกว่าสิ่งอื่น ส่วนคำสอนของศาสนาทั่วไป มุ่งสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว แต่ในพระพุทธศาสนาเนื้อแท้จริง ๆ ก็คือสอนวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ คลายความยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้บรรลุเข้าถึงมรรคผล นิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยการจัดการศึกษา มาตรา 22 ว่าด้วยหลักการจัดการศึกษาให้ยึดหลักว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด มาตราที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติทำให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และในมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ตลอดจนนโยบายของ

รัฐบาล สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทยในสากล มีศักยภาพในการศึกษา(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 4)

ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ปัญหาต่อสังคม จึงต้องการศึกษาแนวทางการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น ทั้งทางด้านจิตใจ ปัญญา ที่มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

### **วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

- 1 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- 2 เพื่อศึกษาการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น
- 3 เพื่อเสนอแนวทางการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

### **วิธีดำเนินการวิจัย**

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยศึกษาแนวทางการใช้กิจกรรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่นซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

#### **กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants)**

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลเป็น กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มอาจารย์กลุ่มสาระสังคมศึกษา กลุ่มนักเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน เพื่อให้ได้มุมมองในหลายทัศนะ จึงมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 3 ท่าน จะต้องมีความรู้ระดับชำนาญการพิเศษ
2. กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 7 ท่าน จะต้องมีความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม

2.2 มีความใกล้ชิดกับกลุ่มนักเรียนที่เข้ารับการอบรม

2.3 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษานักเรียนในกลุ่มเป้าหมาย

3. กลุ่มนักเรียน จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงต่อพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยผ่านการคัดเลือกจากอาจารย์ที่ปรึกษา

### ด้านเนื้อหา

การวิจัยในนี้ ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนกัลยาณวัตร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มุ่งศึกษา 3 ประเด็น ประกอบด้วย เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อศึกษาการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น และเพื่อเสนอแนวทางการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

### ด้านกลุ่มเป้าหมาย

- |                                                               |             |
|---------------------------------------------------------------|-------------|
| 1. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน                                    | จำนวน 1 รูป |
| 2. หัวหน้ากลุ่มวิชาการ                                        | จำนวน 2 คน  |
| 3. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม      | จำนวน 2 คน  |
| 4. ผู้อำนวยการเรียนโรงเรียนกัลยาณวัตร                         | จำนวน 1 คน  |
| 5. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม                    | จำนวน 4 คน  |
| 6. นักเรียนที่ได้เข้ารับการอบรมโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม | จำนวน 20 คน |
| รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 30 รูป/คน                              |             |

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

#### 1. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยนำไปสัมภาษณ์ตามกรอบคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น

#### 2. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและความครอบคลุมเนื้อหา รูปแบบโครงสร้างการวิจัยว่าจริงไหม โดยการหาดัชนีความ

สอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ แบบสัมภาษณ์ (interview form) ด้วยการให้  
คณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบดูในภาพรวมด้านเนื้อหาภาษาและความครอบคลุม การเฝ้า  
สังเกตการณ์ในแต่ละกิจกรรม

### **การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย**

รวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร (Documentaries) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล  
เบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดีพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา บทความ  
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) การศึกษาภาคสนาม โดยเก็บข้อมูล  
ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือการศึกษา ได้แก่แบบสัมภาษณ์  
และการสนทนากลุ่ม

### **การวิเคราะห์ข้อมูล**

การเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความ  
สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัด  
หมวดหมู่ตามโครงสร้างเนื้อหาให้เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา  
ทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้โดยวิธีการเชิงพรรณนา เพื่อตอบปัญหาการ  
วิจัยที่ตั้งเอาไว้

### **ผลการวิจัย**

1. ศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน  
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลที่เกิดจาก  
กิจกรรมทำให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมใน ต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร ช่วยในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน  
หลายด้านด้วยกัน พบว่า นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้  
นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน (ทาน) การรู้จักพอดี (ปิยะวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์  
แก่ผู้อื่น (อัตถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอ



ปลาย (สมานัตตตา) สังคมจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ต้องอาศัยต่อกันและกัน และหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน ให้ปันสิ่งของๆ ตนแก่ผู้ที่ควรให้ปัน 2) ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน 3) อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ที่สุด จริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะแบบรูปธรรม และจำเป็นต้องเน้นให้คนมีคุณธรรม และจริยธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่นๆ ด้วย และหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ คือมีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน 2) วิริยะ คือพากเพียรทำ รักแล้วต้องขยัน ความขยัน 3) จิตตะ คือจดจำจ่อจิต คือ ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท 4) วิมังสา คือวินิจฉัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง

1.2 กิจกรรมสวดมนต์ ทำสมาธิ แผ่เมตตา จากการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริย ธรรม ผลที่ได้คือนักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านกายวาจาและจิตใจ กิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมที่ส่งผลดี ซึ่งได้นำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนการมีเมตตาต่อคนอื่น หรือการไม่ทำร้ายสัตว์ แก่คนอื่น หรือเพื่อน นักเรียนรู้จักการทำบุญ ได้รู้จักการสวดมนต์ ทำให้จิตใจมีความสงบมากขึ้น คือ หลักภาวนา 4 1) กายภาวนา หรือการพัฒนากาย 2) ศีลภาวนา หรือ การพัฒนาศีล 3) จิตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต 4) ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญา และเบญจศีล เบญจธรรม นอกจากนี้นักเรียนพูดจาไพเราะพูดคำสัตย์จริงต่อครูอาจารย์ เคารพบิดา มารดา และการแนะนำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อเพื่อนๆ ด้วยจิตใจที่ดีมีความจริงใจ และรู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ สถานที่ ครูอาจารย์ บิดามารดา

1.3 กิจกรรมทำบุญตักบาตร ในกิจกรรมนี้ใช้เวลาตลอดพรรษา ผลที่ได้คือทำให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักการให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ คือ อามิสทานคือการให้สิ่งของ, วิทยาทานหรือธรรมทานคือการให้คำแนะนำหรือความรู้ และอภัยทานคือการให้อภัยแก่บุคคลอื่น คือ หลักสังคหวัตถุ 4 1) ทาน ให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่คนอื่นที่ควรให้ปัน 2) ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน 3) อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอดันเสมอ ไม่ถือตัวและใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ยังสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นแบบอย่างที่ดี และ นักเรียนมีความอดทน

มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความประหยัด มีความซื่อสัตย์สุจริต ห่างไกลอบายมุข และมีการเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ตามที่ทางโรงเรียนจัดกิจกรรม ทำให้นักเรียนได้มีจิตใจที่ดีงาม และซึมซับความดี

1.4 กิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ผลที่ได้คือทำให้นักเรียนมีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น มีจิตใจที่ดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ไม่อยากได้สิ่งของที่ไม่ใช่ของตน ไม่มีหลงผิดในอบายมุข มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านจิตใจในทางที่ดี ทำให้ไม่คิดมาก ไม่วิตกกังวล นักเรียนได้เรียนรู้ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ที่เรียนที่สนับสนุนให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรม ทำให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ การมีความสามัคคี คนที่ไม่นิ่งดูตายมีอะไรพอจะช่วยเหลือคนอื่นและสังคมได้ก็เอาใจใส่ชวนช่วยช่วยเหลือตามสติกำลัง ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “คนทำหมู่คณะให้ดังงาม” อยู่ที่ไหนก็สร้างความเจริญที่นั่น นอกจากนี้ การศึกษาก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิด ด้านความประพฤติ และการปฏิบัติที่ดีงามของนักเรียน ทำให้ด้านคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ทำให้นักเรียนแสดงออกจะเป็นฝ่ายกุศล ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นรากฐานของความประพฤติดีทางกาย และวาจา ใจ เป็นคุณงามความดีที่แสดงออกทางร่างกาย จริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะแบบรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหรือเหตุผลเชิงจริยธรรม

2. การใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น พบว่า

นักเรียนแสดงออกทางกาย วาจา รู้จักการไหว้พระ ครูอาจารย์ เคารพบิดา มารดามีสมาธิมากขึ้น รู้ว่าต้องพูดจาไพเราะพูดคำสัตย์จริง มีการแนะนำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อเพื่อนๆ รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณ มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่นำมาอบรม และนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นคนมีศีลสมาธิเสมอ ปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกัน สอดคล้องกับหลักเบญจศีล เบญจธรรม และกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ทั้งด้านกาย วาจา และใจ ขณะเดียวกันเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมประเทศชาติ และลักษณะพฤติกรรมนักเรียนที่ดีขึ้น มีดังนี้ 1) ให้ความสนใจเพื่อนร่วมงาน คือบุคคลส่วนใหญ่ชอบให้ผู้อื่นสนใจ มีความสนใจเพื่อน ๆ โดยการทักทายปราศรัย ถามในสิ่งดี ๆ 2) ยิ้ม

แย้มแจ่มใส แสดงออกให้เห็นถึงความนิยมชมชื่น ชอบพอรักใคร่ จึงเห็นได้ว่าการยิ้มเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพันธมิตรโดยไม่จำกัดสถานะเชื้อชาติ เพศหรือวัย 3) เป็นคู่สนทนาที่ดี การแสดงตนเป็นคู่สนทนาที่ดีของเพื่อน ๆ 4) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คือไม่ผูกขาดอยู่กับความคิดของตนเองข้างเดียว ไม่ถือเอาความเห็นของตนว่าสำคัญกว่าความเห็นของผู้อื่น 5) แสดงความมีน้ำใจ เป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่น อาจแสดงออกได้หลายแนวทาง เช่น การเป็นผู้ให้ ให้ความรัก ให้ความห่วงใย แบ่งปัน ช่วยเหลือ ให้อภัยให้กำลังใจ 6) แสดงความชื่นชมยินดี เนื่องในโอกาสต่าง ๆ อาจจะเป็นวันรับรางวัลพิเศษ การได้เหรียญเชิดชูเกียรติ ความพิเศษ การกล่าวชื่นชมยินดี ต่อเพื่อนร่วมงานในความสำเร็จนั้น ๆ

3. แนวทางการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกัลยาณวัตร จังหวัดขอนแก่น พบว่า

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทำให้นักเรียนได้นำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นคุณงามความดี แสดงออกทางด้านกาย วาจา ใจ เป็นหลักการที่มนุษย์ในสังคมจำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม นำไปใช้กับการดำเนินชีวิตการทำงาน เราทุกคนต้องมีสังคมซึ่งประกอบด้วยคนหลายคนเนื่องจากในการทำงานคนเดียวนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ ยาก จึงต้องมีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะแบบรูปธรรม และจำเป็นต้องเน้นให้คนมีคุณธรรม และจริยธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่น ๆ ด้วย นักเรียนมีการรู้จักแบ่งปัน การรู้จักพูดจาดี การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย นักเรียนมีระเบียบวินัยมากขึ้น มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความประหยัด มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ในกิจกรรมทั้ง 4 นี้ ทำให้นักเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการนำมาปฏิบัติได้จริง กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทำให้นักเรียนมีจิตใจความโอปอ้อมอารี วจีไพเราะ มีการวางตนเองให้เหมาะสม โดยใช้หลักพุทธธรรม ในการสร้างฐานความรู้ สร้างฐานของความดีงามให้แก่นักเรียน มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขนั่นเอง

### อภิปรายผลการวิจัย

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารและครูได้มองเห็นความสำคัญการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยการเข้ารับการอบรมพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม นำความรู้ความสามารถมาประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม บูรณาการกับการ

เรียนการสอนกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ตามวิถีพุทธ คณะผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตั้งอยู่เป็นองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเป็นทั้งคนดี และคนเก่ง ให้มีความรู้วิชาการ ควบคู่ด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมไว้คือทฤษฎีต้นไม้ ได้อธิบายไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึงสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรและนำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ส่วนดอกผลแสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นความชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ 2) ส่วนลำต้นแสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ (1) เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ (2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองคือการรู้จักควบคุมตนเองให้อดทน มีความภูมิใจในการทำมาหากิน (3) ความเชื่ออำนาจในตนคือเชื่อว่าผลที่เกิดมาจากการกระทำของตนเอง (4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์คือ การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามจุดหมายกล้าฝ่าอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ (5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม คือ การมองเห็นและเข้าใจในคุณค่าประโยชน์ และความดีของการปฏิบัติหน้าที่ 3) ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ประกอบอาชีพอย่างขยันขันแข็งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ (1) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับอายุ (2) ประสบการณ์ทางสังคมคือ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์ทางสังคมอย่างเหมาะสมกับอายุ (3) สุขภาพจิต คือ การมีความสุขในการทำงาน มีอารมณ์ที่มั่นคง การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้มีความรู้ทั้งด้านวิชาการและทางธรรม เป็นกิจกรรมที่นำพานักเรียนได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา การนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้ในสถานที่จริง นักเรียนได้ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมในทางพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง นักเรียนได้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนทุกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ฌอง เพียเจท์ (Jean Piaget, 1997) เขาได้กล่าวว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตน

สัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้นตามลำดับพัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ชั้น และสามารถนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ดังนี้

1) ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ) เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกายซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยที่ไม่คำนึงถึงผู้อื่น 2) ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ 2 - 8 ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา 3) ชั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ 8 - 10) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอกสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกผิดโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้ ทางโรงเรียน คณะผู้บริหาร-ครูอาจารย์ ได้บูรณาการกับทุกสาระการเรียนรู้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม วัฏฏะ คุณโทษ ขั้วดี ความมีเมตตากรุณา ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีความรู้ความเข้าใจในข้อควรละเว้นคือ เบญจศีล และข้อควรปฏิบัติคือ เบญจธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตนั่นเอง คือเว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ความไม่คิดอยากได้ของคนอื่น ความไม่คิดร้ายผู้อื่น ความเห็นชอบถูกต้องตามคลองธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ อับราฮัมมาสโลว์ (Abraham Maslow 1987) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดด้านจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Theory) เป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันมากในการพัฒนามนุษย์ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์มีความดีและมีคุณค่าต่อการยอมรับ มาสโลว์มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุดเมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่น ๆ ในระดับที่สูงขึ้นต่อไปมาสโลว์แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

2) ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Security or Safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้วมนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

3) ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (Affiliation or Acceptance needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

4) ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการได้รับการยกย่อง นับถือและสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ที่มีความรักและศักดิ์ศรีในตน มีวินัย มีจริยธรรม และประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดตามทฤษฎีขั้นความต้องการของมาสโลว์ เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม มีวินัยในตนเอง คุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณงามความดีที่แสดงออกทางร่างกาย เป็นหลักการที่มนุษย์ในสังคมจำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตการทำงานมนุษย์ย่อมต้องมีสังคมซึ่งประกอบด้วยคนหลายคนเนื่องจากในการทำงานคนเดียวนั้นย่อมเป็นไปได้ยากจึงต้องมีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นคุณลักษณะแบบรูปธรรม และจำเป็นต้องเน้นให้คนมีคุณธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการต้านกับสังคมในปัจจุบันมิเช่นนั้นคนก็จะคล้อยตามไปกับสังคมในปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี จนทำให้เสื่อมคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามของเราไป และในการพัฒนาประเทศนั้น คือการให้การศึกษาแก่พลเมืองนั่นเองเพราะ

การให้การศึกษา นอกจากจะฝึกทักษะแล้วยังเป็นการสอนคุณธรรมจริยธรรมด้วย กระบวนการในการจัดการศึกษาจะครอบคลุมถึงการเลือกค่านิยมและการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการในสังคมด้วย นอกจากนี้เป้าหมายของการจัดการศึกษามุ่งให้คนมีทั้งความรู้ และ ความดี เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ ก็เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาได้ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ จึงกล่าวได้ว่าจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพ สถานศึกษาทุกแห่ง จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนของชาติซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในภายหน้า ให้มีความประพฤติดี ประพฤติตนอย่างเหมาะสม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมอย่างมีความสุข

## ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

### 1. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- 1) ควรมีการพัฒนาครูและฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนอย่างจริงจัง
- 2) ควรมีการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- 3) ควรมีการสร้างเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียนให้เข้มแข็งมีบทบาทในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง
- 4) ควรมีการพัฒนาสภาพสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น เอื้อต่อการเรียนการสอน เพิ่มมากขึ้นอย่างจริงจัง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

### 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาผลกระทบของสื่อในปัจจุบันที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา
- 2) ศึกษาประเมินผลโครงการคุณธรรมจริยธรรม โดยการเข้าค่ายพุทธบุตรที่มีผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน

3) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ วิชา พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาพุทธจริยธรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

### เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กษมา วรวรรณ. (2542). *แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. (2531). *เป้าหมายหลักและกลยุทธ์ในการบริหารการศึกษายุคใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Jean Piaget. (1997). *the Moral Judgment of the Child*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Maslow Abraham. (1987). *Motivation and Personnality*. New York: Harper and Row Publishers.